

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASINING
RIVOJLANISH TARIXI VA UNING HOZIRGI ZAMON TALABLARI
BILAN BOG‘LIQLIGI**

Azamova Setora Ayonovna

SHDPI Ijtimoiy fanlar kafederasi o‘qituvchisi

Xayitova Rushana Eshtemir qizi

*SHDPI Milliy g‘oya, manaviyat asoslari va huquq ta‘lim yunalishi I-
kurs talabasi*

***Annotasiya:** Maqolada Konstitutsiyaning tarixiy rivojlanish jarayoni, uning qabul qilinishi va tahrir etilishining siyosiy, ijtimoiy va huquqiy omillari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, bugungi kunda O‘zbekiston Konstitutsiyasining hozirgi zamon talablariga, jumladan demokratik institutlar, inson huquqlari va erkinliklarini ta‘minlash, qonun ustuvorligi, boshqaruv tizimini takomillashtirish kabi sohalaridagi o‘zgarishlarga qanday javob berayotgani tahlil qilinadi.*

***Kalit so‘zlar:** O‘zbekiston Konstitutsiyasi va mustaqillik, Konstitutsion islohotlar va siyosiy barqarorlik, Fuqaro huquqlari va erkinliklari, Huquqiy asoslar, Konstitutsiyaning tarixiy rivoji, Demokratik prinsiplarga asoslanish.*

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi — mamlakatning eng muhim huquqiy hujjati bo‘lib, uning siyosiy, iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy tizimlarini shakllantiradi. Konstitutsiya har bir davlatning asosiy qonuni sifatida, nafaqat uning qonuniy strukturasi, balki xalqning umumbashariy qadriyatlar, erkinlik va huquqlarga bo‘lgan munosabatni ham aks ettiradi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi o‘zining rivojlanish tarixida bir nechta muhim bosqichlarni o‘tib, bugungi kunda zamonaviy dunyo talablariga mos keladigan huquqiy asosni yaratdi. Mustaqil O‘zbekistonning birinchi Konstitutsiyasi 1992 yilda qabul qilindi va u mamlakatning yangi siyosiy tizimining, mustaqil huquqiy davlatning poydevorini tashkil etdi. Shu bilan birga, O‘zbekiston Konstitutsiyasi, o‘ta

dinamik o'zgarib borayotgan global va ichki siyosiy jarayonlarni inobatga olgan holda, doimiy ravishda yangilanib, takomillashib bormoqda. Hozirgi zamon talablariga javob berish uchun Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgarishlar, uning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy tizimlarni rivojlantirishdagi o'rni nihoyatda muhimdir. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining rivojlanish tarixi, uning xalqaro huquqiy normalarga muvofiqligi, shuningdek, hozirgi zamon talablariga qanday javob berishi tahlil etiladi. Bunda Konstitutsiyaning o'zgarishlar va islohotlarga moslashishdagi ahamiyati, shuningdek, uning xalq va davlat uchun qo'shgan hissasi o'rganiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, mamlakatning asosiy qonuni sifatida, uning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotida markaziy o'rin tutadi. Uning rivojlanish tarixi mustaqillik davrida amalga oshirilgan muhim huquqiy islohotlar va yangilanishlar bilan chambarchas bog'liqdir. Mustaqillikka erishish va birinchi Konstitutsiya loyihasi. O'zbekiston 1991-yil 31-avgustda mustaqillikni e'lon qilganidan so'ng, mamlakatda huquqiy islohotlar jarayoni boshlangan edi. 1992-yil 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasining birinchi Konstitutsiyasi qabul qilindi. Ushbu Konstitutsiya, avvalo, mustaqillikni himoya qilish, suverenitetni ta'minlash, inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlashga qaratilgan edi. U respublika uchun bir qator yangi tamoyillarni belgilab berdi, jumladan, mustaqil davlat tuzilishini, xalqning suverenitetini va qonun ustuvorligini tasdiqladi. Konstitutsiya o'zgarishlari va yangilanishlar, O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi bir necha bor o'zgartirildi va yangilandi. Bu o'zgarishlar mamlakatda amalga oshirilgan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy islohotlarga moslashish va yangi talablarni inobatga olish uchun zarur bo'ldi. Misol uchun, 2003-yilda Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartishlar bilan demokratik institutlar va fuqaro jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan qonunlar kuchaytirildi. Hozirgi zamon talablari bilan bog'liqligi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, vaqt o'tishi bilan, nafaqat xalqaro huquq va xalqaro tashkilotlarning talablariga, balki mamlakatda davom etayotgan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlarga ham moslashgan. So'nggi o'zgarishlar, masalan, 2021-yildagi Konstitutsiyaviy

islohotlar, inson huquqlarini yanada kengaytirishga, davlatni demokratlashtirishga, adolatli sud tizimini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Bundan tashqari, O'zbekistonning Konstitutsiyasi iqtisodiy erkinliklarni, shuningdek, davlat va jamiyatning o'zaro munosabatlarini tartibga solish orqali xalqning farovonligini oshirishni maqsad qiladi. Mamlakatda ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash uchun yangi qoidalar kiritilib, xalqning haq-huquqlari yanada mustahkamlandi. Bu o'zgarishlar, asosan, demokratik inshootlar, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va erkin, adolatli saylovlarni tashkil etish uchun zarur bo'lgan huquqiy asoslarni yaratishga qaratilgan. Konstitutsiyaning rivojlanishidagi asosiy yo'nalishlar, Konstitutsiya asosiy yunalishlaridan biri sifatida, jamiyatni adolatli va barqaror rivojlantirishga qaratilgan tamoyillarni belgilaydi. Bu tamoyillar, Inson huquqlari va erkinliklari: Konstitutsiya insonning asosiy huquq va erkinliklarini himoya qilishni kafolatlaydi, ularning huquqlari mamlakatda ustuvor hisoblanadi. Huquqiy demokratik davlat: O'zbekistonning Konstitutsiyasi qonun ustuvorligini ta'minlaydi va sud tizimining mustaqilligini belgilaydi. Mustaqillik va suverenitet, Konstitutsiya O'zbekistonning suvereniteti va mustaqilligini doimiy ravishda ta'minlashni asosiy maqsad qilib qo'yadi. Sotsial adolat va ijtimoiy himoya Konstitutsiya xalqning ijtimoiy farovonligini, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalaridagi huquqlarini kafolatlaydi. Konstitutsiyaning amaldagi roli va bugungi ahamiyati. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, o'zgarib borayotgan ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy sharoitlarda, davlat va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Uning hozirgi zamon talablari bilan bog'liqligi, nafaqat mamlakatning ichki rivojlanishiga, balki uning xalqaro maydondagi o'rni va obro'siga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda Konstitutsiya O'zbekistonning global siyosiy va iqtisodiy tizimda mustahkam o'rnini saqlash va uning xalqaro munosabatlarda erkin va adolatli ishtirokini ta'minlashga xizmat qilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining rivojlanish tarixi mamlakatimizning mustaqillikka erishganidan so'ng, demokratik qadriyatlar, huquqiy davlat barpo etish va inson huquqlarini ta'minlash yo'lida amalga oshirilgan muhim qadamlardan iborat.

1992-yilda qabul qilingan birinchi Konstitutsiya, O‘zbekistonning mustaqilligi, suvereniteti va xalqning o‘zini o‘zi boshqarish huquqini kafolatladi. Keyinchalik, Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartishlar va qo‘shimchalar, mamlakatimizning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy rivojlanishiga moslashgan holda, uning zamonaviy talablarga javob berishini ta‘minladi. Bugungi kunda, Konstitutsiya O‘zbekistonda inson huquqlarini ta‘minlash, qonun ustuvorligini kuchaytirish va demokratik institutlarni rivojlantirishda asosiy yo‘l-yo‘riq bo‘lib xizmat qilmoqda. U mamlakatni zamonaviy dunyo tizimiga integratsiyalashuv, inson huquqlarini himoya qilish va xalqparvarlik kabi zamonaviy tamoyillar asosida rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan huquqiy asosni yaratadi. Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi nafaqat mamlakatning siyosiy tizimi, balki jamiyatning barcha sohalarini yuksaltirish uchun mustahkam huquqiy poydevor bo‘lib qolmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va uning hozirgi zamon talablariga mosligi ta‘lim darajasida alohida ahamiyatga ega. O‘zbekistonning ta‘lim tizimi davlat siyosatining muhim yo‘nalishi sifatida Konstitutsiyada ko‘rsatilgan huquqiy asoslarni qo‘llab-quvvatlaydi va davlatning ijtimoiy rivojlanishi, iqtisodiy o‘sishi hamda inson huquqlarini ta‘minlashdagi roli bilan bevosita bog‘liqdir. Ta‘limga oid Konstitutsion kafolatlash, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ta‘limga oid bir qancha kafolatlarni mavjud. Ta‘lim olish huquqi: Konstitutsiyaning 50 - moddasiga ko‘ra, har bir fuqaro ta‘lim olish huquqiga ega. Bu huquq fuqarolarga ta‘limning turli shakllarini tanlash imkonini beradi. Shuningdek, davlat ta‘lim tizimini rivojlantirishga katta e‘tibor beradi va har bir shaxsni sifatli ta‘lim bilan ta‘minlashga majburdir. Bepul va majburiy boshlang‘ich ta‘lim, Konstitutsiyada boshlang‘ich ta‘limning majburiyligi va bepul bo‘lishi ta‘minlanadi. Bu, davlatning ta‘lim sohasidagi asosiy vazifalaridan biri bo‘lib, aholining har qanday qatlamiga ta‘lim olish imkoniyatini yaratadi. Oliy ta‘lim: Oliy ta‘limda davlat tomonidan ayrim imtiyozlar va subsidiya berish orqali ta‘lim olishni kengaytirish, yoshlarning ilmiy salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar o‘rnatilgan. Hozirgi zamon talablari va ta‘lim tizimiga ta‘sir. Bugungi kunda ta‘lim tizimi globalizatsiya, texnologik rivojlanish va yangi

talablar asosida yangilanmoqda. O'zbekiston Konstitutsiyasi esa bu jarayonlarni qo'llab-quvvatlaydi va quyidagi yo'nalishlarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilishni nazarda tutadi. Innovatsion va raqamli ta'lim: O'zbekiston hukumati ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan strategiyalarni amalga oshirmoqda. Shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, onlayn ta'lim platformalarini rivojlantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish zarurati paydo bo'lmoqda. Konstitutsiya ushbu o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlaydi, chunki ta'lim sohasidagi yangilanishlar fuqarolarning huquqlarini to'liq ta'minlashga xizmat qiladi. Yoshlar siyosati, O'zbekistonda yoshlarni ta'lim olish, ilmiy izlanishlar va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari bilan ta'minlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Konstitutsiya yoshlarning huquqlarini himoya qiladi va ularga ta'lim olish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu o'z navbatida, mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Mehnat bozoriga mos ta'lim. Zamonaviy ta'lim tizimi faqat bilim berishdan tashqari, o'quvchilarga kasb-hunar egallash, mehnat bozorining talablariga moslashish va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashni o'z ichiga oladi. Konstitutsiya va zamonaviy talablarga binoan, ta'lim tizimi o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda muvaffaqiyatli ishlaydigan va yangi bilimlarga ega bo'lgan fuqarolarni tayyorlashga yo'naltirilgan. Ta'limda tenglik va inklyuzivlik. Konstitutsiya ta'limda tenglikni ta'minlashga qaratilgan prinsiplarni ilgari suradi. Ta'limning har qanday shaklida, milliy, irqiy, diniy va boshqa farqlarga asoslanmagan holda barcha fuqarolar uchun teng imkoniyatlar yaratilishi kerak. Bu, ayniqsa, ayollar, nogironlar va boshqa ijtimoiy guruhlarning ta'lim olish huquqlarini ta'minlashga yo'naltirilgan. Xalqaro hamkorlik va ta'lim, O'zbekiston Konstitutsiyasi xalqaro hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydi va mamlakatning ta'lim tizimi xalqaro standartlarga moslashgan. Bu, o'z navbatida, O'zbekistonning ta'lim tizimini global miqyosda tanitishga, shuningdek, chet el universitetlari va ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ta'lim sohasida hozirgi zamon talablariga moslashgan va fuqarolar huquqlarini, jumladan, ta'lim olish huquqini himoya qiluvchi huquqiy asosni tashkil etadi. Konstitutsiya orqali ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ta'limga teng kirishni ta'minlashga oid muhim tamoyillar belgilanadi. Shunday qilib, O'zbekistonning ta'lim tizimi global rivojlanish jarayonlariga moslashib, fuqarolarining sifatli va zamonaviy ta'lim olish huquqini amalga oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'ulomov, N. "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi; tarixi va hozirgi zamon talablari". O'zbekistonning huquqiy tizimi va konstitutsiyaning tarixi rivojlanishi haqida ilmiy maqola --2010.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi -- O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan qabul qilingan asosiy huquqiy hujjaut (1992-yil, tahrirlar bilan)
3. Mirziyoev, Sh. "Inson huquqlarini himoya qilish va O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi." – Prezidentning chiqishlari va ma'ruzalarida Konstitutsiyaning ahamiyati va uning inson huquqlari bilan bog'liqligi to'g'risidagi fikrlar (2017).
4. Toshmuhamedov, F. "O'zbekistonning huquqiy rivojlanishi: Konstitutsiya va ijtimoiy islohotlar." – O'zbekistonning huquqiy tizimida amalga oshirilgan islohotlar, shu jumladan Konstitutsiya tamoyillarining ijtimoiy hayotga tatbiqi haqida ilmiy izlanish (2015).
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari – Konstitutsiyaning takomillashuvi va yangilanishi jarayonidagi hukumatning qaror va farmonlari.
6. Shodiev, A. "O'zbekiston Konstitutsiyasining xalqaro huquq bilan aloqasi." – O'zbekiston Konstitutsiyasining xalqaro huquqiy standartlarga mosligi va ularning integratsiyasi haqida tahliliy ish (2019).

7. "Konstitutsiya va demokratik davlat qurish: O'zbekiston tajribasi" – O'zbekistonda demokratik jarayonlarning rivojlanishi va Konstitutsiya huquqiy asos sifatida qanday rol o'ynashi haqida kitob (2021--yil).
8. Azamova S. EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.
9. Azamova S. UMUMTA'LIM MAKTAB O 'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING USUL VA VOSITALARI //Interpretation and researches. – 2024.
10. Azamova S. A. PROBLEMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 743-749.
11. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.
12. Aralovna O. G. et al. Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – T. 10. – №. 1S. – C. 5000-5006.
13. Ayonovna A. S. The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization //Global Scientific Review. – 2023. – T. 13. – C. 7-10.
14. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o'g'li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ' //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
15. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o'g'li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ' //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
16. Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION

BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.

17. Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.

18. Ayonovna A. S. et al. GLOBALLASHUV DAVRIDA EKOLOGIK MUAMMOLARVA ULARNING YECHIMI //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 12. – №. 1. – C. 20-24.